

SA EXAM PAPERS

YOUR LEADING PAST YEAR EXAM PAPER
PORTAL

Visit SA Exam Papers

www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI YA

TSHIVENQA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI YA VHUVHILI (P2)

LUHUHI /¹HAFAMUHWE 2018

MEMORANDAMU

MAR

Memorandamu uyu u na masia³ari a 29.

TSIVHUDZO KHA VHA¹OLI/VHAMAKI

- Memorandumu uyu i tou vha tsumban»ila fhedzi ya u thusa vha³oli/vhamaki.
- Memorandumu u tea u thoma wa dzulelwa dzulo nga vho³he vha kwameaho khathihi na phanele ya u linga musi u ³ola/maka hu sa athu u thoma.
- Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u eliwa nga u angaredza zwi tshi tevhedza vhukoni/ndeme yazwo.

MAGA A U ¹OLA/MAKA

1. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso dzi fhiraho tshivhalo tsho tiwaho, kha vha make/³ole fhedzi phindulo ya u thoma. (Mulingiwa ha tei u fhindula mbudziso ndapfu na mbudziso pfufhi u bva kha lushaka luthihi lwa bugu/⁴i;walwa.)

2. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso dzo³he n¹za u bva kha KHETHEKANYO YA A, (vhurendi ho randelwaho), kha vha make/³ole phindulo mbili fhedzi dza u thoma.

3. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso ndapfu mbili kana mbudziso pfufhi mbili kha KHETHEKANYO dza B na C, kha vha make/³ole ya u thoma vha litshe ya vhuvhili. Arali mulingiwa o fhindula mbudziso dzo³he n¹za, kha vha make/³ole phindulo ya u thoma kha KHETHEKANYO i;we na

4. i;we, tenda a vha o fhindula mbudziso nthihi pfufhi na nthihi ndapfu.

5. Arali mulingiwa a nga fhindula phindulo mbili hune ya u thoma ya vha yo khakhea ngeno ya vhuvhili i yone, kha vha make ya u thoma vha litshe ya vhuvhili.

6. Arali phindulo dzi songo nomboriwa nga ngona, kha vha make/³ole vha tshi tevhedza memorandumu.

Arali vhukhaki ha mupele³o vhu tshi nga khakhisa ³halutshedzo, kha vha zwi make sa vhukhaki. Arali zwi sa khakhisi ³halutshedzo, kha vha make sa zwone.

7. Mbudziso ndapfu/dza maanea:
Arali maanea/phindulo ndapfu ya nga vha pfufhi kha tshivhalo tsha maipfi tsho tiwaho, vha songo ¹ea nda³iso, ngauri o no »i dzula o »iha³ula ene mu¹ze. Arali phindulo ya lapfesa u fhirisa mpimo, kha vha sedzuluse/³ole nga ho teaho nyimele nahone vha songe mutumba na vha³oli vhahulwane. Kha vha shumise rubriki dza u linga dzi re kha Apendikisi ya A na B u ³ola maanea a vhalingiwa.

8. Mbudziso pfufhi:
Arali mulingiwa a songo shumisa zwi»evhe musi o humbelwa uri a khouthé, vha songo ¹ea nda³iso.
9. Kha mbudziso dzo vuleaho, hu songo avhelwa maraga kha EE/HAI, kana kha NDI A TENDA/A THI TENDI. Thikhedzo/khwa³hisedzo/³halutshedzo kha zwi vhe zwone zwi dzhielwaho nzhele kana zwi avhelwaho maraga.
10. Hu songo avhelwa maraga kha NDI NGOHO/A SI ZWONE kana NDI MBUNO/KUHUMBULELE KWAVE. Thikhedzo/khwa³hisedzo/³halutshedzo kha zwi vhe zwone zwi dzhielwaho nzhele kana zwi avhelwaho maraga.

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI HO RANDELWAHO

MBUDZISO YA 1 - MBUDZISO NDAPFU

'RI BVA KULE' - NM Musehane

- Kha vha shumise mbuno dzi tevhelaho, kha dziꞓwe dzo ½ewaho, sa tsumbanꞓila/ maga a u thusedza musu vha tshi ¾ola mbudziso iyi. Vhupfiwa ha vhalingiwa vhu nga fhambana zwi tshi ya nga kunyanyutshela na kupfesesele kwavho kwa tshirendo.
- Kha vha shumise rubriki i re kha sia¾ari ¼a 25 musu vha tshi ¾ola/maka mbudziso iyi.

Marangaphanꞓa

Muhumbulo muhulwane ndi zwine murendi a tama vhavhali vha tshi guda kha tshirendo. Vese ndi mitaladzi ine murendi a i nanga a tshi itela u bveledza muhumbulo muhulwane. Muhumbulo muhulwane wa tshirendo itshi ndi wa u ¾alutshedza u ri vhathu vhahulwane (vhaaluwa) vho tshila tshifhinga tshilapfu vha tshi ¾angana na zwiito zwinzhi zwi kon»aho vhutshiloni, fhedzi vha kon»elela u swika vha tshi bveledza tshipikwa tshavho.

Mbuno

- Kha mutaladzi/vese ya 1 murendi u ¾o»ou vhudza vhathu uri vha thoma fhasi vha si na n»ivho.
- Kha mutaladzi/vese ya 2 murendi u amba uri muthu u thoma a sa vhoni n»ila, fhedzi a lwa nazwo u swika a tshi bvelela.
- Kha mutaladzi/vese ya 3 murendi u sumbedza uri vhathu vha a tshimbila na shango ¼o¾he vha tshi ¾un»a n»ivho kha zwiimiswa zwa pfunzo.
- Kha mutaladzi/vese ya 4 murendi u amba uri vhathu vha a fhedza vho bvelela naho vho no fhirelwa nga tshifhinga/zwo no dzhia tshifhinga tshilapfu vhukuma.
- Kha mitaladzi/vese ya 7-12 murendi u ¾o»a u amba uri o bvelela zwi tshi kon»a, ngauri o vha o no vhona zwivhuya phan»a.
- Kha mitaladzi/vese ya 13-15 murendi u amba uri o bvelela nga murahu ha miꞓwaha minzhi/tshifhinga tshilapfu.
- Kha mitaladzi/vese ya 16-17 murendi u ¾o»ou sumbedza uri vhathu kha vha shumise tshifhinga u »ibveledza musu vha tshi kha »i tshila.
- Kha mitaladzi/vese ya 19-21 murendi u ¾o»a u amba uri tshiꞓwe na tshiꞓwe tshi langwa nga tshifhinga.
- Kha mitaladzi/vese ya 23-24 murendi u tsivhudza vhathu uri vha ¾alifhele u ꞓibveledza musu tshifhinga tshi tshi kha ꞓi tenda.

Magumo

Murendi o kona u shumisa mitaladzi/vese u bvisela khagala muhumbulo muhulwane wa tshirendo a tshi itela u ¾alutshedza uri vhathu vhahulwane (vhaaluwa) vho tshila tshifhinga tshilapfu vha tshi ¾angana na zwiito zwinzhi zwa vhutshilo, fhedzi vha kon»elela u swika vha tshi bvelela.

[10]

MBUDZISO YA 2 - MBUDZISO PFUFHI

'RAMAREMISA' - Z Mutsila

- 2.1 Murendi u khou »o»a u bvisela khagala khumbulelo ya uri arali khosi yo dzama/lovha hu fanela u dzhena Ramaremisa vuhosini.√√ (2)
- 2.2 Murendi o shumisa onomatopia/mubvumo.√ Ndeme ya u shumisa thekeniki iyi ndi u bvisela mubvumo khagala une wa »alusa u lila ha lufhalafhala lu tshi ramba dzunde/vhathu.√ (2)
- 2.3 Muhumbulo muhulwane ndi wa u »ivhadza vhathu uri khosi ya dzama hu vha na mivhango na dzinndwa, hu tshi lwelwa/vhangelwa ane a »o vha khosi.

KANA

- Vuhosi vhu naka u vhangwa.√√ (2)
- 2.4 Tshirendo itshi tshi ri dzumbululela mutevhetsindo u »avhanyaho,√ ngauri tshi khou amba nga ha mivhango na dzinndwa zwine zwa vha zwithu zwi ambiwaho vhathu vho bilufhala/sinyuwa/halifha.√ (2)
- 2.5 Ee, ngauri kanzhi fhethu hune ha vha na mivhango musi vhathu vha tshi vhewa vuhosi, hu vha na dzinndwa lune vhathu vha fhedza vha tshi vhulahana na nga zwigidi.

KANA

Hai, ngauri zwi a itea uri musi hu na mivhango ya vuhosi hu fhedze hu songo vha na dzinndwa kana u shuluwa ha malofha/u vhulahana arali ho vha na thendelano ya ane a po padza mativha. (2)
[Maraga mbili kha phindulo i pfalaho.] √√ [10]

MBUDZISO YA 3 - MBUDZISO PFUFHI

'NTENDELE NDI VHE TSUMBANQILA' - FR Modau

- 3.1 Tshirendo itshi ndi sonethe,√ngauri tshi na vese/mitaladzi ya 14 √ (2)
- 3.2 Murendi u amba uri hu na zwithu zwiraru zwine zwa piringedza/khakhisa/ pisa lufu kha vhaswa ngeno vho lavhelesa√√ (2)
- 3.3 Murendi u tama u vhudza vhaswa uri vha thetshelese vhathu vhahulwane/ vhaaluwa musi vha tshi vha »ea ndayo, ngauri vho no vhona na u »angana na zwinzhi vhutshiloni.√√ (2)
- 3.4 Murendi u khou pfa vhu»ungu/vhaisala/gungula/dinwa nga vhaswa vha sa thetshelesi musi vhahulwane vha tshi vha sumbedza n»ila yo teaho.√√ (2)

- 3.5 Ee/Ndi a tendelana nae, ngauri vhatu vho dzhenaho tshikolo vha wana mishumo ine ya vha holela masheleni manzhi, lune vha »iphina vhtshiloni havho.

KANA

Hai/A thi tendelani nazwo, ngauri hu »i vha na vhaꝛwe vhatu vho dzhenaho tshikolo vhane vha khou tambula vha si na mishumo/vho pfumaho vha songo dzhenah tshikolo.
[Maraga mbili kha phindulo i pfalaho.] √√

(2)
[10]

MBUDZISO YA 4 - MBUDZISO PFUFHI

'NDI DAKALO-ZWILILO' - BR Mafhege

- 4.1 Murendi u tama u bvisela khagala uri vhatu vhtshiloni ¼i tshela u phuphudzika/¾oꝛ¾oꝛa ri tshi tambulela u pifusha/¼iphi½a.√√

(2)

4.2

Murendi u shumisa ¼iambele/withi.√ Ngauri murendi u shumisa kuambele ku songo »oweleaho kune kwa amba uri vhatu vho vha vho dzula zwavhu»i vha tshi khou »iphina.√

(2)

- 4.3 Murendi u tama u sumbedza uri vhatu musi vha tshi khou tshila vha a hangwa uri hu na vhtshilo vhu »aho/he ra dzudzanyelwa nga Mudzimu nga murahu ha musi vha tshi fhira kha vhtshilo vhuno ha fhanu shangoni.

KANA

Murendi u sumbedza uri vhatu vha ¼iphina nga zwa tshifhinganyana, vha hangwa uri zwi a fhela ha sala thambulo fhedzi.√√

(2)

- 4.4 Ipfi 'dakalo-dakalo' ndi ndovhololo ine ya khwa¾hisedza muhumbulo wa uri vhatu vhane vha nanga vhtshilo vhu sa fheliho/u shumela Mudzimu a vho ngo anda.

KANA

Murendi u khwa¾hisedza uri dakalo ¼a vhukuma/tsho¾he/¼i sa fheli vhatu a ri na¾o vhunga ri tshi la¾a Mudzimu ri tshi itela u ¼itakadza.√√

(2)

- 4.5 Ee/ndi a tendelana nazwo, ngauri vhatu vha litsha u tevhele Mudzimu vha takadzwa nga mi»ifho ya shango ine ya vha ya tshifhinganyana/i sa ri vhtshilo tshithu/i sa ri dzhenisi ¾apulu.√√

KANA

Hai/A thi tendelani nazwo, ngauri hu na vhatu vhane vha funesa madzanga a shango, vha ¼i dovha hafu vha shumela Mudzimu.

(2)
[10]

[Maraga mbili kha phindulo i pfalaho.] √√

NA

VHURENDI VHU SONGO RANDELWAHO (KHOMBEKHOMBE)

MBUDZISO YA 5 - MBUDZISO PFUFHI

'MUKEGULU NA MUGO WAVE' - NA Milubi

- 5.1 Murendi u ³4o»ou sumbedza uri mukegulu u dzulela u gungula/lila a tshi humbula na u vhona unga vhathu a vha mu funi/a si tshee na shaka tsini hawe.√√ (2)
- 5.2 Murendi u shumisa ndovhololo ya ipfi '**zwino-zwino**' a tshi ³4o»ou sumbedza uri mukegulu o no vha wa ma»uvha, tshifhinga tsho mu salelaho ndi tshi³4uku/mukegulu o no vha tsini na u lovha. √√ (2)
- 5.3 Mutevhetsindo wa tshirendo itshi ndi wa u ongolowa,√ ngauri murendi u khou sumbedza u pfa vhu³4ungu nga nyimele ine mukegulu a vha khayoy.√ (2)
- 5.4 Muhumbulo muhulwane ndi wa u ³4o»ou sumbedza uri muthu u a aluwa lune a vho tshimbila nga mugo a si tsha »ifhelwa nga madzanga a vhutshilo, tshawe ha vha u lindela u lovha.

KANA

U aluwa zwi a vhavha vhunga u tshi vho sala u wo³4he u si tshee na mashaka.√√ (2)

- 5.5 Ee/Ku a tendisea, ngauri vhaaluwa/vhakegulu a vha tsha vhona ndeme/ vhu»i ha vhutshilo, khavho vha vhona vhutshilo havho ho no tshinyala/ si»ufhala/sina.√
Vhaaluwa/vhakegulu vha thoma zwiambo zwi sa »adzi mudzio, zwa si tsha vha ³4utshela u swikela vha tshi fhira shangoni.√

KANA

Hai/A zwi tendisei ngauri hu pi vha na vhakegulu/vhaaluwa vhane vha fa vho naka, vhane vha vha na vha havho vha vha londaho u swikela vha tshi fhira kha ³4ino shango. √√ (2) [10]

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKU ·OO

NGANEA

NANDI NDI SHENGA? - NE Sigogo

MBUDZISO YA 6 - MBUDZISO NDAPFU

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga n»ila i tevhelaho:

- o Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) maraga dza 6
- o Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga n»ila hei:
 - Arali e kha khoudu 4-5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1-2 u wana maraga 2

ADENDAMU

- Izwi hu tou vha mutheo wa u ¾ola/maka mbudziso iyi. Zwi tevhelaho kha zwi shumiswe sa tsumbanpila/maga a u thusedza musi vha tshi ¾ola/maka mbudziso iyi.
- Vhalingiwa vha nga ½ekedza tsumbo/vhupfiwa/mbuno dzo angalalaho vhukuma musi vha tshi tikedza makumedzwa/vhuimo/kuvhonele kwavho.
- Kha vha shumise rubriki i re kha sia¾ari ¼a 26 musi vha tshi ¾ola/maka mbudziso iyi.

Marangaphan»a

Siangane ndi nyimele/kutshilele/zwiito zwa muthu/tshifhinga na vhupo honoho. Fhethuvhupo ndi fhethu hune mafhungo a bugu a khou bvelela hone. Muhumbulo muhulwane ndi zwine mu¾wali a tama ri tshi zwi guda kana u pivha zwone. Muhumbulo muhulwane wa bugu ino ndi wa uri vhathu ri tea u ¾anganedza vhathu vhane vha vha na vuholefhali, ngauri na vhone vha a pisa tshanduko vhutshiloni hashu sa muthu mu¾we na mu¾we. Zwi¾we zwa vhutendatenda ha zwa sialala ri tea u zwi thupha vhunga zwi tshi ri lu¾anya na vhathu.

Mbuno

- Mafhungo a bugu ino a khou bvelela Tshandebvu hune ha vha vhupo ha mahayani, hune vhadzulapo vha tenda kha uri u beba ¾wana wa muholefhali mu¾ani ndi samba.
- Mu¾ani wa Vho Madilaga hu bebwa ¾wana a re na ¼i½o ¼ithihi ¼a n¾ha ane a pfi Tshifhiwa. Vho Madilaga, khotsi awe, vha vho pfa vha sa koni u mu ¾anganedza nge khavho vha vhona hu samba.

- Vho Madilaga vho ya sibadela tsha Vhutshidzi vha vho huma vha songo tsha vhona na ¿wana nge vha vhudzwa nga mushumelavhapo Vho Zwiitwaho uri ¿wana o bebwa e na ¹il²o ¹ithihi ¹a n³ha.
- Mafungo a u bebwa ha Tshifhiwa o ¿o hashwa kha radio ya Fha³alushaka zwe vha¿we vha vhadzulapo sa Vho Maambavha¿we vha vho tou takutshedza vha ya sibadela tsha Vhutshidzi vha tshi ³o⁴pa u tou ¹ivhonela nga avho ma³o.
- Vho Madilaga vha sinyutshela uri Lufuno o rina ¿wana u pfi Tshifhiwa, izwi zwa mbo sumba uri vha khou balelwa u ³anganedza ¿wana o bebwaho afho mu³ani wavho e na vuholefhali.
- Vho Anna, muhura wa mu³a wa ha Madilaga, vho semana uri Tshifhiwa a songo tamba na ¿wana wavho Muyana¹o ngauri a nga mu luma ngauri ndi shenga lune u ¿o vha na tshilonda tshine tshi sa ¿o fhola.
- Ladzani musi e tshikoloni o vha a tshi sewa nga vha¿we vhana vha tshi ri ha hawe hu na ¿wana wa shenga.
- Vho Madilaga vha siyutshela mufumakadzi wavho nge vha ri vho ³ana ¿wana wavho nga u mu amba mu³anganoni wa siviki we ndivho yawo ya vha i ya u ita bembela ¹a u lwa na tsatsaladzo dza vuholefhali vhufhio na vhufhio.
- Vho Madilaga na Vho Luvhani vho fhedza vha si tsha shumisa kamara nthihi, mu¿we na mu¿we o no vha na yawe, zwo vhangwa nga u bebwa ha Tshifhiwa.
- U bebwa ha Tshifhiwa zwo ita uri mu³a wa ha Madilaga u fhandekane, Vho Luvhani vho fhedza vho no renga nnyu Polokwane na u wana poswo ya mushumo henengei, muhmbulo muhulwane hu u bvisa Tshifhiwa kha vhupo vhu tendaho uri vuholefhali ndi samba.
- Tshifhiwa o wana ndambedzo/basari u bva kha vha khamphani ya Mercedes Benz ya u ¿o fhedzisa pfunzo dzawe dza vhuinzhiniara ngei Germany, zwo itwa ngauri o vhonwa sa ¿wana o ³alifhesaho. U shanduka ha fhethu na zwifhinga zwi ita uri Tshifhiwa a bvelele.
- Vho Anna vha pomoka mu³a wa ha Madilaga uri zwibudzana zwavho zwo lu¿wa na u vhulawa nga Tshifhiwa wa shenga naho o vha o no pfuluwa na mme awe, ngeno hu uri ngoho ndi ya uri zwo vhulawa nga mmbwa.
- Tshifhiwa u fhedza pfunzo dzawe dza masi³asi, u ramba vhabebi vhawe uri vha ¿e Germany nga bufho uri vha ¿e vha mu fhululedze musi a tshi khou ambara. Izwi zwo vha zwone zwe zwa ita uri Vho Madilaga vha shandukise kuhumbulele kwavho zwi tshi kwama vuholefhali ngauri vho fhedza vho ³anganedza Tshifhiwa na u ¹isola nga npila ye vha mu fara ngayo a tshee mu³uku. Izwi zwi dovha zwa ita uri vha bve kha zwa vhutendatenda havho kha zwithu zwi si na mushumo.

Magumo

Muḡwali o kona u bveledza muhumbulo muhulwane nga u shumisa siangane na fhethuvhupo. Vho Madilaga vho fhedza vho ³/₄anganedza ḡwana wavho Tshifhiwa we a vha o bebwa e na vuholefhali ngeno hu uri murahu vho vha vha sa mu ³/₄anganedzi.

[25]

NANDI NDI SHENGA? - NE Sigogo

MBUDZISO YA 7 - MBUDZISO PFUFHI

- 7.1 Vho Luvhani ndi mufumakadzi ane a ³honifha munna wawe lune a sa fune u mu khakhela/mufumakadzi wa u ofha munna wawe.√√ (2)
- 7.2 Vho Madilaga ndi muthu we a vha a sa tsha funa u dovha vha vha na mu²we ²wana, zwenezwo zwa ita uri musi Tshifhiwa a tshi bebwa vha sa mu ³anganedze, zwa ¹a¹iswa ngauri a vho bebwa e na ¹i¹o ¹i¹hihi ¹a n³ha.√√ (2)
- 7.3 Ndi musi Vho Luvhani vha tshi vhudza Madilaga uri vho vhifha muvhilini, zwa vho sinyusa avha vha munna ngauri vho vha vha si tsha ³o»a mu²we ²wana.√√ (2)
- 7.4 Vhupo ha Tshandebvu ndi ha mahayani hune munna sa ³hoho ya mupi hu pfiwa ene, zwenezwo zwi ³u³uwedza Vho Madilaga uri tsheo dzine vha dzhia a vha shanduki, dzi dzhiwa dzo tou ralo/Vhupo uvhu vhu ³u³uwedza u sa ³anganedza ²wana o bebwaho e na ¹i¹o ¹i¹hihi ¹a n³ha ngauri vhadzulapo vha zwi dzhia uri ndi samba mu³ani, sa zwine mvelele na sialala zwa langisa zwone kuhumbulele na matshilele a vhathu avha.√√ (2)
- 7.5 Vho Luvhani vha pfa vhu³ungu/vhaisala musi vha tshi vhona uri u vhifha muvhilini havho zwi ²o ²isa/vhanga khakhathi kha munna/mu³a wavho.√√ (2)
- 7.6 Mulaedza muhulwane ndi wa uri vhathu vha tea u ³anganedzana sa zwe vha sikiswa zwone nga Mudzimu/Vhathu vha tea u ³anganedza vhathu vho bebwaho vhe na vuholefhalini/nzulele i songo »oweleaho ngauri na vhone ndi vhathu u fana na vha²we.√ Musi Vho Madilaga vha tshi kundelwa u ³anganedza Tshifhiwa we a bebwa e na ¹i¹o ¹i¹hihi ¹a n³ha, fhedzi a vho fhedza e tshiga tsha tshanduko mu³ani wavho.√√

KANA

- Vhathu kha ri litshe u vhuswa nga zwa vhutendatenda ha zwa sialala zwine zwa ri lu³anya ro dzula mi³ani/shangoni√. Mu³a wa Vho Madilaga wo pwashea nga ²wambo wa uri vha tenda uri mu³ani wavho ho bebwa ²wana Tshifhiwa wa shenga, zwine zwa vha samba ¹i¹hulwane vhukuma kha mvelele ya Tshiven»a. √√ (3)
- 7.7 Vho Madilaga vho vha vha tshi khou tshila kha tshifhinga tsha kale tshine ha tendwa uri ²wana a bebiwa e na ¹i¹o ¹i¹hihi ¹a n³ha ndi shenga zwine zwa vha samba kha mu³a wonoyo sa zwo bvelelaho nganeani iyi.√√ (2)
- Vhu²e ha khan»iso ho vhaledzwa Iyani kha sia³ari ¹i tevhelaho

- 7.8 Ndivho ndi ya uri Vho Nicholson sa muivhi wa zwa
shandukise kuhumbulele kwa uri u beba ¿wana e na
muthihi wa naha a si samba/vhuholefhali, zwi a bvelela.√√ (2)
- 7.9 - Vho Madilaga vho kona u anganedza ¿wana na
vhuholefhali hawe.√
- Tshifhiwa we a bebwa e na vhuholefhali ndi muwe wa
vhana vhe vha pisa zwivhuya muani na kha lushaka.√
- Muwa wa hawe we wa vha wo thuthea o dovha a u
vhuedzedza nga pfunzo dzawe.√ (3)
[Mbuno tharu dzi pfalaho.]
- 7.10 Hai. A zwi anganedzei, ngauri Vho Maambavha¿we vha khou
takadzwa nga u ya u vhona ¿wana o bebwaho e na
muthihi wa naha uri vha wane tsha u amba, √ ngeno hu u ri
muzwala wavho Vho Luvhani vha tshi khou vhaaisala/pfa
vhuungu nga zwo bvelelaho kha ¿wana wavho/Izwi ndi (2)
maitele a luanyaho vhathuni.√
- 7.11 - Ndo vha ndi tshi nga vha eletshedza uri vha tea u
angedza zwithu zwine vha nga si kone u zwi
shandukisa.√
- Ndo vha ndi tshi nga vha vhudza uri vha tea u tshila
vha tshi sumbedza lufuno kha muwa wavho.√
- Ndo vha ndi tshi nga vha vhudza uri vha tea u
thetshelesa musi vha tshi eletshedzwa.√
- Ndo vha ndi tshi nga vha eletshedza uri arali hu na
mafhungo muani kha vha dzule fhasi vha ambedzane na
vha muwa wavho.√
- Ndo vha ndi tshi nga vha eletshedza uri kha vha bve kha (3)
zwa vhutendatenda ha zwa sialala zwine zwa luanya
vhathu.√ [25]
[Zwiraru fhedzi na zwi¿we zwi pfalaho.]

ISHA ·A MI¹ODZI - NE Phaswana

MBUDZISO YA 8 - MBUDZISO NDAPFU

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na
rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10

**Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga n»ila i
tevhelaho:**

- o Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) maraga dza 6
- o Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga n»ila hei:
 - Arali e kha khoudu 4-5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1-2 u wana maraga 2

- Izwi hu tou vha mutheo wa u ³ola/maka mbudziso iyi. Zwi tevhelaho kha zwi shumiswe sa tsumbanpila/maga a u thusedza musu vha tshi ³ola/maka mbudziso iyi.
- Vhalingiwa vha nga ¹ekedza tsumbo/vhupfiwa/mbuno dzo angalalaho vhukuma musu vha tshi tikedza makumedzwa/vhuimo/kuvhonele kwavho.
- Kha vha shumise rubriki i re kha sia³ari ¹a 26 musu vha tshi ³ola/maka mbudziso iyi.

ADENDAMU

Marangaphan»a

Siangane ndi nyimele/kutshilele/zwiito zwa muthu/tshifhinga na vhupo honoho. Fhethuvhupo ndi fhethu hune mafhungo a bugu a khou bvelela hone. Muhumbulo muhulwane ndi zwine mu²wali a tama ri tshi zwi guda kana u ¹ivha zwone. Muhumbulo muhulwane wa bugu iyi ndi wa uri zwithu zwo³he zwine vhathu vha zwi ita vho dzumbama/zwiphiri zwi a fhedza zwo bvela khagala, zwa vha na masiandaitwa a si avhupi.

Mbuno

- Mafhungo a iyi bugu a khou bvelela Tshapinda kha ¹a Folovhophe hune ha vha vhupo ha mahayani, hune vhathu vha a tata u bula ngoho nga u shavha u lu³anya vhathu.
- Vho-Loshani na Aifheli vho vha vha dzikhonani khulu, he vhukonani havho ha swikisa kha uri Vho-Loshani vha kone u swikelela kha Maria musidzana wa Aifheli.
- Vho-Loshani vho vha na vhushaka ha vhudzekani ho dzumbamaho na Maria a vho fhedza o vhifha muvhilini nga mihwalo yavho.
- Vho-Loshani vho ³u³uwedza Maria uri a ³avhanye u malana na Aifheli sa zwe vha vha vho fhulufhedzisana, u itela u ngalangadza vhu³ala uvhu.
- Vho-Loshani vho fulufhedzisa Aifheli uri vha ¹o mu tikedza kha u dzudzanya munyanya wa mbingano nga u ³avhanya. Munyanya nangoho wa vha hone Vho-Josephine, mufumakadzi wa Vho-Loshani, na vhone Vho Loshani vha vha vhone vhatshimbidzi vha munyanya.
- Mu³ani wa ha ¹etshipate, Vho-Maria vho beba ²wana wa mutukana we Vho-Aifheli vha mu ira dzina ¹a Rotondwa.
- Mu³ani wa Vho-Loshani na hone ho bebwa-vho ²wana wa musidzana we ene a irwa dzina ¹a Musatondwa.
- Rotondwa na Musatondwa vho aluwa vho³he shangoni ¹ithihi ¹a Tshapinda, tshikolo vha dzhena tshithihi vha tshi ¹i sumbedza u powelana na u tamba vho³he.
- Vhunzhi ha vhadzulapo vho ¹i vha na u sola uri hu nga Rotondwa ndi ²wana wa Vho-Loshani nga u vhona u fana hawe na Musatondwa na vhone Vho-Loshani.

- Vho-Maria vho vha muthu we a dzulela u vha vhe na mazhuluzhulu a tshiphiri tshe vha ita na Vho-Loshani.
- Rotondwa na Musatondwa vho³he vho µo phasa vha livha Yunivesithi ya Venya. Rotondwa o vha a tshi khou gudela digirii ya B.Sc. Agriculture ngeno Musatondwa o dzhia digirii ya mulayo.
- U bva havho vhuponi vhuthihi na u dzhena Yunivesithi nthihi zwo ita uri vhuvhili havho vha vho µo funana lwe vha tama u malana. Vho µo tama uri aya mafhungo avho a tea u swika njevheni dza vhabebi vhavho.
- Rotondwa musu a tshi ³alutshedza khotsi awe Vho-Aifheli vho pfa zwi tshi vha takadza ngeno mme awe Vho-Maria vha sa imi nazwo nge vha vha vha tshi pivha uri ndi khaladzi awe.
- Musatondwa a tshi ³alutshedza mme awe Vho-Josephine zwo vha akhamadza nge vha pivha uri vhana avha ndi dzikhaladzi.
- U vhavhalela havho vhuhadzi ha Maria na u ³honifha munna wavho sa zwine mvelele ya laela zwo ita uri naho haya mafhungo vha tshi a pivha u bva kale vha si a ambe.
- Vho-Loshani musu vha tshi vhudzwa vho zwi hanedzela kule uri a zwi nga µo vuwa zwo itea.
- Mafhungo aya o µo vhangela Vho-Josephine na Vho-Maria malwadze.
- U vha havho Yunivesithi, Rotondwa na Musatondwa vho µo fhedza vha tshi isa phanva na lufuno lwavho naho vhabebi vha sa imi nazwo vho³he, lwe vha vho fhedza vha tshi khakhisana.
- Izwi zwo mbo ita uri Vho-Maria vha si kone u zwi ³anganedza, vha mbo bulela munna wavho tshiphiri nga vhurifhi, vha fhedza nga u ³uwa vhuhadzi.
- Izwi zwo ita uri Vho-Loshani na mu³a wavho vha pfulutshele kha ³a Shakadza he vha vho tou fhedza vhe tshidakwa tsha shango.
- Musatondwa o ri u beba ³wana a vho thoma u penga e ngei sibadela tsha Vhufuli.

Magumo

Mu³wali o kona u bveledza muhumbulo muhulwane nga u shumisa siangane na fhethuvhupo zwa bugu iyi. Mafhungo a zwiphiri zwa Vho-Loshani na Vho-Maria o µo fhedza o bvela khagala uri Rotondwa ³wana wa Vho-Maria ndi ³wana wa Vho-Loshani. Izwi zwo³he zwo vhangela uri hu vhe na tshipengo, mupfuluwo na mutshinyalo.

[25]

KANA

MBUDZISO YA 9 - MBUDZISO PFUFHI

ISHA ·A MI¹ODZI

9.1 Mafhungoni aya Vho-Loshani ndi munna a sa fulufhedzeiho kha mu³4a wavho nge vha funana na Maria musu vhe kha mbingano/Vha khakhela khonani yavho Aifheli nge vha mu itela tshikwekwe/zwiphiri/vhumbulu/ tshi³4uhu nga u vha mu pometshedza/kuputshedza mihwalo yavho na u sa vhavhalela vha;we vhathu. √√

KANA

Ndi munna wa vhumbulu, vhufhura na vhugaligali√√

(2)

9.2 Zwine Maria a khou amba nga mitaladzi iyi zwo fhedza zwo bvelela nga murahu ha musu tshiphiri tsha uri Rotondwa ndi ;wana wa Vho Loshani tshi tshi bvela khagala, Vho-Maria vho fhedza vho shavha vhuhadzi.√√

(2)

9.3 Tshi vhangaho khupano ya nga ngomu ndi u dzulela u vha na nyofho/ mbilahelo nga n³4hani ha tshiphiri na tshi³4uhu tshe vha itela Aifheli tsha uri thumbu ndi yawe, uri khamusi ⁴i;we »uvha tshiphiri tshi nga bvela phan»a.√√

(2)

9.4 N»owelo ya Aifheli yo ita uri u vhifha muvhilini ha Maria zwi si vhe tshimangadzo khae vhunga a tshi pivha uri ndi ene mufunwa e e³4he/Zwo thusa uri zwi lelutshele Vho-Loshani na Maria uri vha mu pometshedze thumbu i si yawe.√√

(2)

9.5 Maria o vha a vha a tshi pfela mu³4a wa ha Loshani vhu³4ungu, o vha a sa takaleli uri u pwashee nga mulandu wawe.√√

(2)

9.6 Mulaedza muhulwane ndi wa uri zwiphiri na vhumbulu zwi a fhedza zwo bvela khagala na u vha na masiandaitwa a si avhupi/Arali vhathu vha itela vha;we vhathu zwi si zwavhupi, a vha vhi na mulalo vhutshiloni havho.√ Tshiphiri tshe Vho Loshani na Maria vha itela Aifheli tsho fhedza tsho bvela khagala vho³4he vha vho niwa nga ³4honi vha vho fhedza nga u tambula.√√

(3)

9.7 Zwi bvukulula uri Aifheli u khou tshila kha tshifhinga tsha zwino hune ra wana vhathu vha tshi malana nga minyanya.√√

(2)

9.8 Ndivho ya muḡwali ndi ya uri Vho-Josephine ndi mufumakadzi a konaho u fara zwiphiri na u konpelela naho zwi tshi konḡa/u funa na u vhavhalela muḡa/munna wavho.√√

KANA

Muḡwali u khou shumisa Vho-Josephine u karusa vhafumakadzi miḡani uri vha si fhumule u amba/kaidza vha»a ha vhanna vhavho ngauri zwi fhedza zwi tshi vho ḡa na vhone ḡhoho√√. (2)

9.9 - Zwo ita uri tshiphiri tsha Vho Loshani na Maria tshi bvele khagala.√
- Zwo ita uri Vho Loshani vha pfulutshele Shakadza.√
- Zwo ita uri Maria a shavhe vhuhadzi.√
- Zwo ita uri Vho Josephine na Maria vha farwe nga malwadze.√ (3)
[Zwiraru fhedzi zwi pfalaho.]

9.10 Hai. A zwi ḡanganedzei ngauri muthu a sa fulufhedzea kha muḡhannga wawe ane a ḡopou malana nae zwi vha na masiandaitwa a si avhupi sa zwe Maria a ita zwa u anḡana na u vhfifa muvhilini nga Vho-Loshani ngeno o fulufhedzisana na Aifheli, zwo fhedza nga u mu vhangela malwadze na u sa vha na mulalo.√√

KANA

Ee. Zwi a ḡanganedzea, ngauri musalauno ho anda zwenezwi zwa u sa fulufhedzea hune u pometshedza vhaḡhannga thumbu dzine vha si dzi »ivhe zwi si tsha ri mangadza.√√ (2)

9.11 - Ndo vha ndi tshi »o ya ha makhadzi wanga uri vha vha eletshedze uri vha litshe zwa u anḡana na mufumakadzi wa khonani yavho.√
- Ndo vha ndi tshi »o ya ha makhadzi wanga uri vha vha eletshedze uri vha tea u sumbedza mme anga lufuno lwo fhelelaho.√
- Ndi nga ya kha vhathu vhahulwane vha lushaka uri vha vha eletshedze uri thaidzo a i fhedzwi nga u pfuluwa wa shavha i tea u tou ambiwa zwa fhela.√
- Ndi nga ya kha vhathu vhahulwane vha lushaka uri vha vha eletshedze uri u shumisesa zwikambi a si yone nḡila ya u fhedza thaidzo vhuhulu vha nga tou ya ha vhashumelavhapo uri vha wane thuso yo teaho.√ (3)
- Ndi nga humbela vhafunzi uri vha thuse u medza/shela muya wa thembuluwo na vhupfumedzani kha muḡa hoyu.√
[Zwiraru fhedzi zwi pfalaho.] [25]

KHUVHANGANYO YA FOLUKU·OO - RV Tshikovhi

MBUDZISO YA 10 - MBUDZISO NDAPFU

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga n»ila i tevhelaho:

- o Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) maraga dza 6
- o Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga n»ila hei:
 - Arali e kha khoudu 4-5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1-2 u wana maraga 2

ADENDAMU

- Izwi hu tou vha mutheo wa u ¼ola/maka mbudziso iyi. Zwi tevhelaho kha zwi shumiswe sa tsumbanpila/maga a u thusedza musi vha tshi ¼ola/maka mbudziso iyi.
- Vhalingiwa vha nga ½ekedza tsumbo/vhupfiwa/mbuno dzo angalalaho vhukuma musi vha tshi tikedza makumedzwa/vhuimo/kuvhonele kwavho.
- Kha vha shumise rubriki i re kha sia¼ari ¼a 24 musi vha tshi ¼ola/maka mbudziso iyi.

Marangaphan»a

Ma¼walwa a sialala ane a nga dzingano, zwickho»o, mirero na maambeke ndi ngoho a na mushumo wa u ¼u¼uwedza vhathu u shuma, tshumisano, u fulufhedzea, u sa nyadzana na u tsireledza zwi re zwau nga n»ila ya vhu¼ali.

Mbuno

- Nga lungano lwa **Mu¼angano wa phukha**, mu¼wali u ¼u¼uwedza vhathu u shuma nga maan»a hu na tshumisano na u fulufhedzea uri vha kone u swikelela zwine vha zwi ¼o»a, kana u bveledza zwipikwa zwavho.
 - Izwi ri zwi vhona musi phukha dzi tshi vha na thaidzo ya u shaea ha ma»i
 - U sumbedza pfano na ¼hu¼huwedzo ya u shuma, phukha dzo langana u kuvhangana dza »a na maano a uri dzi fanela u tou bwa ma»i nga dzo¼he.
 - U sumbedza tshumisano, phukha dzo¼he nga nn»a ha muvhu»a dzo pfana uri dzo¼he dzi fanela u bwa nga u tou sielisana u swika dzi tshi wana ma»i.
 - Phukha dzo sumbedza u nyadza tshibode nga u sa tshi tendela tshi tshi bwa nge ha pfi a tshi na maan¼a nahone ndi tshi¼uku. U sumbedza uri u nyadza a si havhu»i, tshibode

tsho »o tendelwa nga murahu uri tshi bwe he tsha fhedza
tsho a wana, ngeno phukha dzo³4he na khulwane dzo kundelwa.

- Izwi zwi mbo khwa³hisa uri vhathu vha songo nyadzana nga ꞓwambo wa vhu³uku ri tshi »a kha mafhungo a mushumo.
- Lungano ulu lu sumbedza uri vhutshiloni hu ꞓi vha na vhathu vha si na tshumisano na u sa fulufhedzea.
- Izwi ri zwi vhona musi muvhu»a u tshi hana u vha na tshumisano na dziꞓwe phukha musi hu tshi bwiwa ma»i, wa vho fhedza nga u sumbedza u sa fulufhedzea nga u »a u tswela dziꞓwe phukha ma»i.
- Izwi zwo »o fhedza zwo vhangwa vhuswina vhukati hawo na dziꞓwe phukha lwe dza humbula na u tou vhulaha.
- Lungano holu lu dovha hafhu lwa sumbedza uri ri fanela u tsireledza ndaka yashu.
- Izwi ri zwi vhona musi phukha dzo no wana ma»i dzi tshi ita madiso a u a linda.
- Tshikho»o tsha sialala tsha **Thovhele Muthuhathoꞓwi Rammbu»a**, murendi u ꞓana Rammbu»a e khosi ya vhu³ali ine ya shuma nga maan»a na u kona u »itsireledza vha tshi thusana na vhalanda vhayo.
 - Izwi u zwi ita nga u tou tsa nga matembele musi a tshi khou shavha maswina.
 - U dovha hafhu a shavhela bakoni arali maswina a tshi khou mu »ela.
- Murero wa u thoma, **I rema nga luꞓwe mbevhana mulindi wa vhuya wa »ala**. Muꞓwali u tama u ꞓu³u³wedza vhathu uri vha tea u shuma nga zwi³u³uku nga zwi³uku³uku vha »o vhuya vha swikelela zwine vha khou ꞓo»a. Kha lungano lwa **Mu³angano wa phukha**, phukha dzo kon»elela u bwa ma»i naho zwo vha zwi tshi khou kon»a u vhuya u swika dzi tshi a wana.
 - Murero wa vhuvhili, **Furi ꞓa u ꞓewa a ꞓi na khobvu**. Muꞓwali u ꞓu³u³wedza vhathu u shumesa nga vhone vhaꞓe u fhirisa zwa u tou fhiwa ngauri a zwi na mbuelo. Ri zwi vhona zwi³u³ muvhupa u tshi ꞓoꞓa u ꞓwa mapu u songo tshithu.
 - Murero wa vhuraru, **Mukapi wa tshisima a si munwi watsho**. Muꞓwali u khou ꞓo»a u tsivhudza vhathu uri muthu ane a ita zwivhuya a si ene ane a »iphiꞓa ngazwo.
- iambele, **U ꞓa damba**. Muꞓwali u ꞓo»a u sumbedza uri vhubva vhu a tambudza na u shaisa. Musi muvhu»a wo hana u shuma na dziꞓwe phukha u vho fhedza nga u vhamba maano mavhi a u wana ma»i e u sa a shumele.
- iꞓwe ꞓiambele, **Ni »o fa ni tshi vhavha**. Muꞓwali u ꞓo»a u vhudza vhathu uri muthu ane a sa shume u »o tshila a tshi tambula u fana na zwe muvhu»a wa vha u tshi ita zwa u lingedza u tswa ma»i e dziꞓwe phukha dza tou shumela, zwe zwa fhedza zwo ꞓo»ou u u vhulaisa nga dziꞓwe phukha. Tshikhopo na tshone tshi khwa³hisedza uri wa sa ꞓilwela u ꞓo fa u tshi tambudzwa nga maswina au.

Magumo

Muꞓwali o kona u shumisa lungano, tshikho»o, mirero na maambeke u sumbedza uri zwi a ꞓu³u³wedza vhathu u shuma, tshumisano, u

fulufhedzea, u sa nyadzana na u tsireledza zwi re zwau nga n»ila [25]
ya vhu³/₄ali.

KANA

MBUDZISO YA 11 - MBUDZISO PFUFHI

KHUVHANGANYO YA FOLUKU ·OO

PHINDULO DZA TSHIPIQA TSHA C: LUNGANO

- 11.1 Lungano ulu lu wela kha ngano dza tsiko√ ngauri lu khou sumbedza uri phukha dzo wana hani mitshila.√ (2)
- 11.2 Mbila mafhungoni aya yo 3anwa sa phukha i re na vhubva na mazwifhi i funaho u shumelwa nga dzi;we phukha yone yo dzula.√√ (2)
- 11.3 Mbila yo kundwa mutshila nga u rumela.√√ (2)
- 11.4 Kutshilele kwa mbila kwa u funa u rumeledza, vhubva, na mazwifhi zwo ita uri i fhedze yo wana mutshila u si wavhupi/u sa i faneli/u sa i thusi na tshithu√√ (2)
- 11.5 Mulaedza une muanetsheli wa lungano ulu u tama u u rumela kha vhavhali ndi wa uri vhathu kha vha 3utshele vhubva na u rumeledza ngauri zwi ita uri vha wane zwithu zwi si zwavhupi vhutshiloni/zwi songo vha teaho/zwi sa vha thusi nga tshithu/Muthu kha a tou pishumela ene mu²ze a litshe u nembelela kha vha;we vhathu.√√ (2)
- 11.6 U dzulela u rumeledza gwavhavha ha mbila u yo u i 3opela zwi⁴iwa na mi³anganoni u bva murahu/kale zwo vhangwa nga vhubva hayo, zwo ita uri i fhedze yo wana mutshila une wa sa i fushe.√√ (2)
- 11.7 - Ndo vha tshi »o i eletshedza uri i 3utshele vhubva i tou shuma nga yo³he.
- Ndo vha ndi μo i tsivhudza uri i tea u 3angana na vha;we arali hu na mi³angano/zwivhidzo zwa ndeme i litshe u tou rumela.
- Ndo vha ndi tshi »o i kaidza uri i litshe u zwifha nga vhulwadze.
- Ndo vha ndi tshi μo i holedza uri zwo i nyelisa ndi hone i tshi μo guda.
[Zwi;we na zwi;we zwiraru zwi pfalaho.] √√√ (3)

NA

PHINDULO DZA TSHIPIQA TSHA D: VHURENDI HA SIALALA (TSHIKHOQO)

- 11.8 Muḡwali wa itshi tshikhopo u ḡopou bvisela khagala uri afho fhethu ndi hune zwifuwo na zwipuka zwa paka/zwivhanda zwa wanala hone nga vhunzhi.√√ (2)
- 11.9 Ndivho ya muḡwali ndi ya ramba/u ḡavha mukosi/tsivhudza/ḡivhadze vhathu uri vha thetshelese mafhungo a ḡa Tshiungani.√√ (2)
- 11.10 Lunwanngwe ndi fhethu hune vha Tshiungani sa vhaḡe vha shango vha rerela/phasela hone midzimu, ngauralo a ho ngo tendelwa muthu muḡwe na muḡwe u dzhena vhunga zwifho zwi na vhaḡe vhazwo.√√ (2)
- 11.11 Muhumbulo muhulwane une murendi wa tshikhopo itshi a tama u u bveledza ndi wa uri vhathu vha ḡivhe vhupo na Makwinḡa a shango ḡa Tshiungani/ita uri vhathu vha ḡivhe nga maitele a mvelele ane vhaḡe vha shango ḡa Tshiungani vha a tevhela na u a ḡhonifha/ḡivhudza ngaho.√√ (2)
- 11.12 Ee. Zwiḡa kale vhathu vho vha vha tshi shumisa maḡi a zwisima zwi sa xi, zwine arali zwa xa vha tshi phasela midzimu zwa dovha zwa nyelela ngeno mvula i songo na.

KANA

Hai. Tshisima tsha xa tsho xa, zwi a konḡa uri tshi wane maḡi nga nnḡani ha musu ho tou na mvula.
[Maraga mbili kha mbuno i pfalaho.] √√ (2)

[25]

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

KHETHEKANYO YA C: ¶IRAMA

U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA - IP Demana

MBUDZISO YA 12 - MBUDZISO NDAPFU

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga n»ila i tevhelaho:

- o Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) maraga dza 6
- o Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga n»ila hei:
 - Arali e kha khoudu 4-5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1-3 u wana maraga 2

ADENDAMU

- Izwi hu tou vha mutheo wa u ³ola/maka mbudziso iyi. Zwi tevhelaho kha zwi shumiswe sa tsumbanpila/maga a u thusedza musu vha tshi ³ola/maka mbudziso iyi.
- Vhalingiwa vha nga ¹ekedza tsumbo/vhupfiwa/mbuno dzo angalalaho vhukuma musu vha tshi tikedza makumedzwa/vhuimo/kuvhonele kwavho.
- Kha vha shumise rubriki i re kha sia³ari ¹a 24 musu vha tshi ³ola/maka mbudziso iyi.

Marangaphan»a

Muhumbulo muhulwane ndi thikho/mu³odo wa bugu wo katelaho milaedza ine muḡwali a tama u i swikisa kha vhavhali uri hu vhe na zwine vha guda nga mafhungo a bugu yeneyo. Muhumbulo muhulwane wa »irama iyi ndi wa uri u lema vhana zwi na masiandaitwa a si avhu»i. Vho-Mari³a vho kundelwa nga u alusa zwavhupi ḡwana wavho wa musidzana Mashudu zwa vho ita uri vhutshilo hawe na havho vhu lozwee.

Mbuno

Vho-Mari³a

- Vho-Mari³a vha imelela Mashudu musu khotsi awe Vho-¹efefe vha tshi khou mu kaidzela u vhuya hayani ¹o kovhela. Vha ita na u mu vhudza uri a nga ya hune a funa tenda a vhuya nga u ³avhanya.
- Vho-Mari³a vho vha vha tshi mu shumela mishumo yo³he ya hayani i fanaho na u bika na u kuvha ene o dzula hu si na zwine a khou ita.

- Vho vha vha tshi tendela/»u»uwedza Mashudu kha zwa u funa vhatukana.
- Vho-Mari»a vho »u»uwedza Mashudu uri a »ale Lufuno nge vha pfa a tshi ri u vho pfana na vha»we vhasidzana.
- Vho tendela Mashudu a tshi »isa Tshibio mu»ini naho vha sa athu u funana.
- Vho fhulufhedzisa u rengela Tshibio mu»hannga wa Mashudu zwi»baro hu u renga lufuno lwa »wana.
- Vho-Mari»a vho vha vha tshi lugisela vha»hannga vha Mashudu zwi»iwa musi vho »a u mu dalela.
- Musi Khwa»hisani khaladzi a Mashudu a tshi lingedza u kaidza Mashudu uri a litshe vhubva, Vho-Mari»a vho vha vha tshi halifha vha ita na u sumbedza uri Khwa»hisani u tou vha na vengo kha Mashudu.
- Vho-Mari»a vha sema mudededzi Vho-Ludwevha musi vha tshi lingedza u kaidza Mashudu musi a sa iti mishumo ya tshikolo.
- Vho-Mari»a vho »u»uwedza Mashudu uri a pfane na Tsa»wane munnamu»i we a »o fhedza o mu »ahisa a shavhela nae tshikhuwani.
- U lema havho Mashudu zwo ita uri Mashudu a vha nyadze na u dzulela u vha sema uri ndi vhone vho mu khakhelaho nga u mu lema.
- Vho-Mari»a vho fhedza nga u nwa philisi vha lovha nga hone u »a mbilu nga »wana wavho Mashudu.

Mashudu

- Mashudu o vha »wana we a vha a sa funi u shuma mishumo ya hayani, a tshi shumelwa nga mme awe Vho-Mari»a.
- Mashudu o vha a tshi funesa zwa u funana na vha»hannga vhanzhi-vhanzhi sa Lufuno, Tshibio na Tsa»wani.
- O vha a tshi sanda mafhungo a tshikolo lwe a vhuya a lu»ana na mudededzi Vho-Ludwevha.
- O vha a sa thetshelesi musi khaladzi awe Khwa»hisani a tshi lingedza u mu kaidzela vhubva na u funa vhatukana vhanzhi.
- Mikhwa mivhi na u sa thetshelesa u eletshedzwa ha Mashudu zwo ita uri a fhedze o thulwa nga goloi a lovha e tshikhuwani.

Magumo

Mu»wali wa »irama iyi o kona u shumisa vhatambi u bveledza muhumbulo muhulwane wa iyi »irama. Nangoho u lemwa ha Mashudu nga mme awe Vho-Mari»a zwo ita uri vhuvhili havho vha fhedze vho»he vho lozwa vhutshilo havho.

[25]

KANA

MBUDZISO YA 13 - MBUDZISO PFUFHI

U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA - IP Demana

- 13.1 Mafhungo aya a ³ana tshipi»a tsha nyito i takuwaho/u bveledza mafhungo√ ngauri ndi hone hune ra vhona thaidzo ya vundeꝑwa ha Mashudu i tshi thoma u aluwa.√ (2)
- 13.2 Mufhindulano u re vhukati ha vhatambi u dzumbulula tshifhinga tsha zwino√ hune ha bikwa khishini na u dzula kha tshidulo, khathihi na mvumbo ya vhomme vha ³u³uwedzaho vhana vhavho vha vhasidzana uri vha fune vha³hannga, ngeno khotsi vha tshi lwa nazwo nahone vha tshi takalela zwa pfunzo/u dzhena tshikolo wo futelela.√ (2)
- 13.3 Tsho vhangaho khu»ano ndi musu Mashudu a tshi wanala o dzula kha tshidulo ngeno hu tshi khou bika mme awe, zwa vho sinyusa Khwa³hisani lwe a ri u kaidza zwa mbo vusa tsemano vhukati havho.√√ (2)
- 13.4 Mvumbo ya Vho-Mari³a yo ita uri Mashudu a aluwe e ndeꝑwa ine ya ita zwa u funana na vha³hannga ngeno vhone vha tshi mu imelela na u mu tikedza, zwa mafhungo a pfunzo vha sa zwi dzhieli n³ha.√√ (2)
- 13.5 Khwa³hisani ndi mutukana ane funa pfunzo a dovha a vha na mikhwa yavhu»i,√ ngeno Mashudu e musidzana a si na ndavha na pfunzo a dovha a vha ndeꝑwa i funesaho vha³hannga.√ (2)
- 13.6 Siangane ya mu³ani hune mme vha tendela ꝑwana a tshi ita zwine a funa na kutshilele kwa Mashudu kwa u funesa vha³hannga zwo ita uri magumoni a »irama iyi ri mu vhone a tshi vho thulwa nga goloi a lovha musu a tshi khou shavha He³eni musadzi wa Tsaꝑwani we a vha a tshi khou mu shushedza nga u ³opou mu ³havha nga lufhanga.√√ (2)
- 13.7 Kuambele na maitete a Vho-efefe zwi dzumbulula uri vhu»ipfi havho ndi ha u pfa vhu³ungu/sinyuswa/dinalea nga zwiito zwo bvaho zwa u lemala ha Mashudu a tshi thudzela kule zwa u dzhena tshikolo, a vho dzhena kha fulo ³a u ita zwa vha³hannga lune a si ³o»e na u kaidzwa.√√ (2)
- 13.8 Muhumbulo muhulwane une muꝑwali wa »irama iyi a ³o»a u u bveledza ndi wa u tsivhudza/kaidza vhomme uri vha bve kha maitete a u lema vhana vhavho, nga maanpa vha vhasidzana, nga u vha tendela vha tshi ita zwa vha³hannga ngauri zwi fhedza zwo vha wedza khomboni/khakhathini/lufuni sa zwo bvelelaho mafhungoni a »irama iyi.

KANA

(2)

Vhabebi kha vha litshe u lema vhana ngauri matshelo vha po pisola.√√

13.9 Muḡwali o shumisa ndango ya tshiteidzhi nga n»ila heyi a tshi itela u sumbedza uri Khwa³hisani ha imi/an»ani/pfani/ na zwine mme na khaladzi awe vha khou ita/tshilisa zwone.

KANA

U khou sola/sasaladza vhushaka vhu si havhupi vhukati ha Mashudu na mme awe. √√ (2)

13.10 - Mashudu o xeletwa nga vhumatshelo hawe ha zwa pfunzo nge a mbo »o ³ahela Tsanwani.
- Vho-Mari³a vho fhedza vho »ivhulaha.
- Mashudu o thulwa nga goloi a lovha.
[Mbuno mbili dzi pfalaho.]√√ (2)

13.11 Hai/a ku ³anganedzei, ngauri vha lema Mashudu nga u mu tendela a tshi ita zwa u funesa vha³hannga na u sa ita mishumo ya hayani na ya tshikolo, lwe zwa vho fhedza zwo pwashekanya vhumatshelo hawe.
[Kuvhonele kwo fhambanaho na ukwu ku sedzwe u tea hazwo.]√√ (2)

13.12 - Ndo vha ndi tshi »o gidimela ha mushumelavhapo uri a »e a thuse nga u ³ea ngeletshedzo mufumakadzi wanga na ḡwananga uri vha ³utshete kutshilele kwo khakheaho.
- Ndo vha ndi tshi »o vhidza mashaka a mu³a wanga uri hu vhe na dzulo ³a u kaidza mufumakadzi wanga na ḡwananga.
- Ndo vha ndi tshi nga ³ala musadzi ane a lema ḡwana nga n»ila hei³a.
- Ndo vha ndi tshi nga humbela vhafunzi uri vha ḡe vha shele Muya wa Mudzimu uri nyimele ya mu³ani wanga i shanduke i vhe khwi³e.
[Kana zwiḡwevho zwiraru zwi pfalaho.] √√√ (3)
[25]

MBUDZISO YA 14 - MBUDZISO NDAPFU

TSHILWAVHISIKU - TT Mudau

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re mafhedziseloni.

Maraga dza mbuno: 15

Maraga dza tshivhumbeo na luambo: 10

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga n»ila i tevhelaho:

- o Tshivhumbeo: (Mathomo, mutumbu, magumo) maraga dza 6
- o Luambo: maraga 4 dzo avhelwa nga n»ila hei:
 - Arali e kha khoudu 4-5 u wana maraga 4
 - Arali e kha khoudu 3 u wana maraga 3
 - Arali e kha khoudu 1-2 u wana maraga 2

ADENDAMU

- Izwi hu tou vha mutheo wa u 3/4ola/maka mbudziso iyi. Zwi tevhelaho kha zwi shumiswe sa tsumbanpila/maga a u thusedza musi vha tshi 3/4ola/maka mbudziso iyi.
- Vhalingiwa vha nga 1/2ekedza tsumbo/vhupfiwa/mbuno dzo angalalaho vhukuma musi vha tshi tikedza makumedzwa/vhuimo/kuvhonele kwavho.
- Kha vha shumise rubriki i re kha sia3/4ari 1/4a 24 musi vha tshi 3/4ola/maka mbudziso iyi.

Marangaphan»a

Muhumbulo muhulwane ndi thikho/mu3/4odo wa bugu wo katelaho milaedza ine mu2/wali a tama u i swikisa kha vhavhali uri hu vhe na zwine vha guda nga mafhungo a bugu yeneyo. Muhumbulo muhulwane wa »irama iyi ndi wa uri muthu a songo fulufhela muthu a sa mu »ivhi lwa tsho3/4he lune a vhuya a mu sendelela nahone muthu a songo ri o pambiwa/hadzimiwa tshithu a vho lamba u tshi humisela kha mu1/2e watsho ngauri zwi vhangana khu»ano dzi sa takuwi.

Mbuno

Vho-Gangashe

- Vho-Gangashe, sa mu2/we wa magota a 1/4a Swongozwi, vho vha na fulufhelo 1/4ihulu kha maforo3/4ereke lwe vha vhuya vha vha sendelela uri vha awele shangoni 1/4avho uri vha kone u bvela phan»a na lwendo lwavho.
- Vho-Gangashe ndi mu2/we wa magota vhe vha vha vha u thoma u vhilaedzwa nga u hana ha mavhuru u bva fhethu he vha vha vho swielelwa hone.
- Vho-Gangashe na vha2/we vho thoma u »isola kha u fulufhela havho mavhuru nge vha vho vhona vha tshi vho thoma u dzhara3/4ela shango ngeno vhadzulapo vha 1/4a Swongozwi vha sa tendelwi u dzhena.
- Vho dovha hafhu vha vho mangadzwa nga u vhona mavhuru vha tshi vho dzhia vhadzulapo vha 1/4a Swongozwi vha tshi vho vha ita dziphuli dza u vha shumela vha sa holi.
- Mafhungo o 1/2a1/2a u vha vhaisa musi hu tshi vhighwa khavho u rwiwa nga mavhuru ha mu»uhulu wa Vho-Lumbule.
- U rwiwa ha Mphelekedzeni a lovha nga mavhuru zwo ita uri zwi tou »ibvisela khagala tsho3/4he uri muthu u sa mu »ivhi lwa tsho3/4he u songo vha na fhulufhelo khae.
- Vho-Gangashe na ma2/we magota vho »o wana thendelo kha Thovhele Tshilwavhusiku uri vha ye u kaidza maforo3/4ereke kha u rwa na u vhulaha vhatu.
- Vhe henengei vho »o tou 1/2ana u dinalea musi maforo3/4ereke vha tshi ri vha khou humbela u engedzelwa masimu avho nga mutengo wa kholomo 3/4hanu, zwa vho »isumba tsho3/4he uri a vho ngo

- Vho-Gangashe ndi muḡwe wa magota e a ranga phan»a iḡwe ya dzimmbi dze dza ya u lwa na mavhuru/maforo³ereke vhusiku, vha vha vhulaha.

Vho-Derek

- Havha ndi muḡwe wa vharangaphan»a wa maforo³ereke vhe vha hana u bva kha shango ⁴e vha vha vho tou swielelwa lwa tshifhinganyana.
- Vho vha vhone vhe vha ³u³uwedza vhaḡwe ngavho musi vhe mu³anganoni wa maforo³ereke uri vha vhona vho tewa nga u sa tsha fhira kha ⁴a Swongozwi.
- Vho vha muthihi wa maforo³ereke e a shela mulenzhe kha u vhulaha, u rwa na u tambudza vhadzulapo.
- Ndi vhone vhe vha humbela kha Vho-Gangashe uri vha vha engedzele masimu avho nga u tou bvisa fhedzi kholomo ³hanu.
- U vhulawa ha Vho-Derek nga Thovhele Tshilwavhusiku yo vha na ndifhedzo ya u lamba u humisela murahu zwe vha fhiwa.

Magumo

Muḡwali wa »irama iyi o kona u bvisela khagala muhumbulo muhulwane nga u shumisa Vho-Derek na Vho-Gangashe wa uri muthu a songo fulufhela lwa tsho³he muthu a sa mu »ivhi a fhedza nga u mu thakha na nga vhudzulo. [25]

MBUDZISO YA 15 - MBUDZISO PFUFHI

TSHILWAVHUSIKU

- 15.1 Mafhungo aya a ³ana tshipi»a tsha nyito i takuwaho/u bveledza mafhungo√ ngauri u rwiwa ha Mphelekedzeni ho alusa thaidzo ine vhadzulapo vha ·itshovhu vha vha nayo nga ha maforo³erekere.√ (2)
- 15.2 Mafhungo aya a ri bvukululela/dzumbululela tshifhinga tsha kale he ha vha hu tshi shumiswa thovho na musi vhatshena vha tshe na maan»a a u rwa na u tambudza vharema nge vha vha vho »ala muya wa tshi³alula.√√ (2)
- 15.3 Tshi vhangaho khu»ano vhukati ha Thovhele Tshilwavhusiku na Ntsieni ndi musi vha tshi khou mu sinyutshela/vhona mulandu wa u vha goswi nga u a rwiwa nga Maforo³erekere a kundelwa u »ilifhedzela, lune zwa vho sumba uri ha ngo dzhia mu²e wawe.√√ (2)
- 15.4 Mvumbo ya Vho-Luka ya u vha na tshipimbi na u rwa vhana vha vharema zwo vha na ³hu³uwedzo ya u sinyusa Tshilwavhusiku lwe a vho »elwa nga muhumbulo wa u lwa na maforo³erekere.√√ (2)
- 15.5 Ntsieni ndi mukololo we a vha a tshi shuma kha vhatshena√ (2)

ngeno Mphelekedzeni e mu³hannga wa musiwana ane a tshila
nga u zwima.√

- 15.6 Vho Derek na Vho Schoeman vhane vha vha vharangaphan»a vha maforo³erekere vho vha vha sa humbuli uri vha nga kundwa nga vharema, zwo mbo vha na magumo a ⁴ishandi musi Tshilwavhusiku na mmbi yawe vho fhedza vho vha tsho³ela vha vha vhulaha, vha tou sia muthihi fhedzi wa u »o anetshela zwe vha itwa.√√ (2)
- 15.7 Kuambele na maitete a Thovhele Tshilwavhusiku zwi dzumbulula/ bvukulula vhu»ipfi ha u pfa vhu³ungu/sinyuswa/dinalea/vhilahedzwa nga zwiito zwa maforo³erekere vhane vha khou rwa vhana na u sa tsha funa u fhira shangoni ⁴awe.√√ (2)
- 15.8 Muhumbulo muhulwane ndi wa uri ri songo swielela vhathu vhane ri si vha »ivhe na u vha fulufhela musi vha tshi ri humbela vhudzulo lwa tshifhinganyana, ngauri vha nga fhedza vha tshi vho ri dzhiela shango nga u vha vhona vhu»i ha⁴o/Vhathu vha songo ri vho ⁴ewa vhudzulo ha tshifhinganyana vha si tsha ³o»a u fhira ngauri zwi nga sinyusa mu²e wa shango a vho vha vhulaha vho³he sa zwe zwa itwa mavhuru nga Thovhele Tshilwavhusiku.

KANA

- Muthu ha tondwi, a tondwa u mphe ²wana ndi ⁴e/Kha ri thanyeke vhatshinda vha no ⁴a vho ambara mikumba ya nngu ngomu vhe dziphele.√√ (2)
- 15.9 Mu²wali/muanetsheli u shumisa ndango ya tshiteidzhi nga n»ila heyi a tshi itela u sumbedza uri Vho Nyaphophi vha khou mangadzwa/akhamadzwa nga zwine vha khou vhona zwi songo »oweleaho zwe zwa itea kha ²wana wavho Mphelekedzeni.√√ (2)
- 15.10 - Masiandaitwa e a vhangela nga n³hani ha kutshilelele kwa maforo³erekere o vha a uri vho vhulaha nga Thovhele Tshilwavhusiku na mmbi yawe.
- Zwo vhangela nndwa vhukati ha maforo³erekere na Thovhele Tshilwavhusiku na vhalanda vhawe lwe ha vho vha na mpfu dzi songo lavhelelwaho.
- Zwo vhangela vhuswina vhukati ha vharema na vhatshena. (2)
[Zwivhili fhedzi zwi pfallaho.] √√

15.11 Ee/Zwi a ³anganedzea ngauri

- Thovhele Tshilwavhusiku na vhathu vhawe vho vha vha tshi vho tou lwela zwi re zwavho nga murahu ha u kondelela na u amba vha sa pfiwi/thetsheleswi.
- Ndi zwo vha teaho havha mafore³erekere nga u tambudza vharema/vha¹ze vha shango.

KANA

Hai/A zwi ³anganedzei.

- Thovhele Tshilwavhusiku o vha o fanela o tou ya a fara nyambedzano na mavhuru nga ene mu¹ze u fhirisa u rumela vha»in»a.
 - O vha o tea o tou dzhiela mavhuru maga a mulayo uri vha bve shangoni ¹awe u fhirisa u tou vha vhulaha.
- [Zwivhili fhedzi kana zwi¹wevho zwi pfallaho.] √√

(2)

- 15.12 - Ndo vha ndi tshi »o ita mu³angano na Thovhele Tshilwavhusiku.
- Ndo vha ndi tshi »o humbela pfarelo Thovhele Tshilwavhusiku.
 - Ndo vha ndi tshi »o humbela ma¹we mavhuru uri a »e a mphalale.
 - Ndo vha ndi tshi »o humela murahu hune nda bva hone.
 - Ndo vha ndi tshi »o fhirela phan»a nda humbela vhudzulo kha ma¹we mashango.
- [Zwiraru fhedzi zwi pfallaho.]

(3)

[25]

¹HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGU¹E: 80

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U¹OLA MAANEA A¹ITHERETSHA - MBUDZISO NDAPFU: VHURENDI [MARAGA: 10]

Khritheria	Vhukoni ha n³hesa	Tshikili Tshone	Vhukoni ha vhukati/ho linganelaho/vhu fushaho	Vhukoni ha fhasi	U sa kona
ZWI RE NGOMU	8-10	6-7	4-5	2-3	0-1
<p>Tsenguluso ya ³hoho Tshidziki tsha mafungo/u khwa³hisedza nga vhu³anzi na kupfesesele kwa tshibveledzwa</p> <p>MARAGA 7</p>	<p>-Tsenguluso yo nwelelaho ya ³hoho -Mbuno dzo angalalaho dzi gobolaho; hu na khwa³hisedzo yo dziaho u bva kha tshirendo</p> <p>-U pfesesa ha n³hesa ha lushaka lwa ³iwalwa (vhurendi) na tshirendo</p>	<p>-U sumbedza u pfesesa na u sengulusa ³hoho nga n³ila yone</p> <p>-Phindulo ndi yo faredzaho zwidodombedzwa zwi khagala</p> <p>-Mbuno dzi pfadzaho dzo ³ekedzwa, naho dziwe dzadzo dzi songo tou tikedzwa u swika henefho</p> <p>-U pfesesa ha lushaka lwa ³iwalwa (vhurendi) na tshirendo</p>	<p>-Tsenguluso i fushaho/linganelaho ya ³hoho</p> <p>-Hu na dziwe mbuno dzavhupi dzi tikedzaho ³hoho</p> <p>-Naho dziwe dza mbuno dzo tikedzwa, hu pi vha na vhu³anzi vhu sa tendiseiho</p> <p>-U pfesesa ha mutheo ha lushaka lwa ³iwalwa (vhurendi) na tshirendo</p>	<p>-Tsenguluso ya ³hoho i sa fushi</p> <p>-Hu na tshaedzo khulwane ya mbuno dzi tikedzaho ³hoho</p> <p>-Kupfesesele kwa fhasi kwa lushaka lwa ³iwalwa (vhurendi) na tshirendo</p>	<p>-A hu na u pfesesa ha ³hoho</p> <p>-A hu na thikhedzo u bva kha tshirendo</p> <p>-Mugudi ha na n³ivho ya lushaka lwa ³iwalwa (vhurendi) na tshirendo</p>
TSHIVHUMBEO NA LUAMBO					
<p>Tshivhumbeo, thevhekano i pfadzaho na ku³ekedzelwe kwa mafungo</p> <p>Luambo, thouni na tshitaila zwo shumiswaho kha maanea/phindulo ndapfu</p> <p>MARAGA 3</p>	<p>-Tshivhumbeo tsho lunzhedanaho tsho³he</p> <p>-Mbuno dzo lundwa tshidele nahone dza bveledzwa zwi khagala tsho³he</p> <p>-Luambo, tshitaela, na thouni zwo vhibva, zwi a ³okonya, nahone zwo lulama</p> <p>-A hu na vhukhaki vhu vhonealaho ha girama, mupele³o na zwi gwa zwa u vhalala</p>	<p>-Tshivhumbeo tsho re khagala na mbuno dzi tevhelelanaho lu pfadzaho</p> <p>-Thevhekano ya mbuno i a pfadza</p> <p>-Luambo, thouni na tshitaela vhonezhi zwo lulama</p>	<p>-Hu pi vha na vhuwe vhukhaki ha tshivhumbeo</p> <p>-Maanea/Phindulo i shaedza thevhekano yo fha³eaho ya kupfesesele na ndunzhendunzhe</p> <p>-Luambo lwo faredza vhukhaki vhu si gathi, thouni na tshitaela hunzhi zwo tea</p>	<p>-Tshivhumbeo tsho pulaniwa lwo khakheaho</p> <p>-Mbuno a dzo ngo dzudzanywa lu pfadzaho</p> <p>-Vhukhaki ha luambo vhu khagala</p> <p>-Thouni na tshitaila a zwo ngo tea</p>	<p>-Tshivhumbeo tsho khakheaho tsho³he</p> <p>-Vhukhaki vhonezhi ha luambo na tshitaila</p>
MARAGANYANGAREDZI	8-10	6-7	4-5	2-3	0-1

KHETHEKANYO YA B NA C: RUBRIKI YA U¹OLA/MAKA MAANEA A¹ITHERETSHA - PHINDULO NDAPFU: NGANEA NA ¶IRAMA NA FO¹OKU¹OO
[MARAGA: 25]

Khritheria	Vhukoni ha n³hesa	Tshikili tshone	Vhukoni ha vhukati/ho linganelaho/vhu fushaho	Vhukoni ha fhasi	U sa kona
ZWI RE NGOMU	12-15	9-11	6-8	4-5	0-3
<p>Tsenguluso ya ³hoho Tshidziki tsha mafungo/u khwa³hisedza nga vhu³anzi na kupfesesele kwa tshibveledzwa</p> <p>MARAGA 15</p>	<p>-Phindulo ya ma³hakhe³hakheni/n³hesa: 14-15 Phindulo ya ma³hakheni/n³ha: 12-13 -Tsenguluso yo nwelelaho ya ³hoho -Mbuno dzo angalalaho dzi gobolaho; hu na khwa³hisedzo yo dziaho u bva kha tshibveledzwa -U pfesesa ha n³hesa ha lushaka lwa ³ai³walwa na tshibveledzwa</p>	<p>-U sumbedza u pfesesa na u sengulusa ³hoho nga n³ila yone -Phindulo ndi yo faredzaho zwidodombedzwa zwi khagala -Mbuno dzi³we dzi pfadzaho dzo ³ekedzwa, naho dzi³we dzadzo dzi songo tou tikedzwa u swika henefho -Hu na vhu³anzi ha u pfesesa lushaka lwa ³ai³walwa na tshibveledzwa</p>	<p>-U pfesesa ³hoho lwo linganelaho/hu songo gopombelaho; a si zwo³he zwi³alusi zwo dodombedzwo -Hu na dzi³we mbuno dzi tikedzaho ³hoho -Ma³we makumedzwa o tikedzwa, fhedzi vhu³anzi a vhu tendisei tshifhinga tsho³he -U pfesesa ³ai³walo na tshibveledzwa hu songo fhelelaho</p>	<p>-U pfesesa ³hoho lwa u tou phuphuledza; a hu tou vha na zwi³we zwi³alusi zwo senguluswaho nga vhupalo -Mbuno ³hukhu dzi tikedza ³hoho -Makumedzwa a tshimbilelanaho ndi ma³uku³uku -U pfesesa hu³uku ha ³ai³walwa na tshibveledzwa</p>	<p>-U pfesesa hu³uku³uku ha ³hoho -Ndingedzo yo rembepaho/i songo khwa³hoho ya u fhindula mbudziso -Makumedzwa ha tendisei na kathihi -Mugudi ha na n³ivho ya lushaka lwa ³ai³walwa kana tshibveledzwa</p>
TSHIVHUMBEO NA LUAMBO	8-10	6-7	4-5	2-3	0-1
<p>Tshivhumbeo, thevhekano i pfadzaho na ku³ekedzelwe kwa mafungo Luambo, thouni na tshitaila zwo shumiswaho kha maanea/phindulo ndapfu</p> <p>MARAGA 10</p>	<p>-Tshivhumbeo tsho lunzhedzana tsho³he -Marangaphan³na na magumo ndi zwa n³hesa -Makumedzwa o vhekanywa zwavhupi nahone a bveledzwa zwi khagala -Luambo, tshitaela, na thouni zwo vhibva, zwi a ³okonya, nahone zwo lulama</p>	<p>-Tshivhumbeo tshi re khagala na makumedzwa a tevhelelanaho lu pfadzaho -Marangaphan³na na magumo na dzi³we phara zwo dzudzanywa nga n³ila yo faranaho -U tevhekana hu pfadzaho ha makumedzwa -Luambo, thouni na tshitaela hunzhi zwo lulama</p>	<p>-Hu na vhu³we vhu³anzi ha tshivhumbeo -U pfadza na ndunzhendunzhe zwi pi vha hone, fhedzi zwo faredza vhukhaksi -Hu na vhukhaksi vhu vho³alaho ha luambo; thouni na tshitaila hunzhi zwo tea -Phara hunzhi dzo lulama</p>	<p>-Tshivhumbeo tsho pulaniwa nga n³ila yo khakheaho -Makumedzwa ho ngo vhekanywa nga n³ila i pfadzaho -Vhukhaksi ha luambo vhu khagala -Thouni na tshitaela a zwo ngo tea -Phara dzo khakhea</p>	<p>-U shaea ha tshivhumbeo tsho pulaniwaho zwi khakhisa thevhekano ya ³ikumedzwa -Vhukhaksi ha luambo na tshitaila zwi itisa uri phindulo iyi i kundelwe u swikelela -Thouni na tshitaela a zwo ngo tea -Phara dzo khakhea</p>
MARAGANYANGAREDZI	20-25	15-19	10-14	5-9	0-4

Vhu³we ha khan»iso ho vhaledzwa

